

ΠΕΡΙΟΔΟΝΤΟΛΟΓΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ
Τόμος 19 • 2008

Έκδοση της Ελληνικής Περιοδοντολογικής Εταιρείας

Χορηγός Colgate

Αθήνα 2008

ΠΕΡΙΟΔΟΝΤΟΛΟΓΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΝΤΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Τόμος 19 • 2008

Τα “Περιοδοντολογικά Ανάλεκτα” αποτελούν επιστημονική έκδοση της Ελληνικής Περιοδοντολογικής Εταιρείας (Ε.Π.Ε.) και κυκλοφορούν κάθε χρόνο.

Σκοπός: Σκοπός της έκδοσης αυτής είναι η καλλιέργεια και η επιστημονική πρόοδος της Περιοδοντολογίας και γενικότερα της Οδοντιατρικής, με τελικό στόχο την προαγωγή της στοματικής υγείας του κοινωνικού συνόλου.

Απευθύνεται στον κλινικό γενικό οδοντίατρο, αλλά και στον περιοδοντολόγο, στο φοιτητή και στο δάσκαλο και σ’ όλους τους ασχολούμενους με την πρόληψη και τη θεραπεία των περιοδοντικών νόσων.

Συνδρομή: Τα “Περιοδοντολογικά Ανάλεκτα” αποστέλλονται στους συνδρομητές και εξοφλούνται αμέσως με την παραλαβή. Τα μέλη της Εταιρείας λαμβάνουν υποχρεωτικά τον τόμο και η συνδρομή τους συνυπολογίζεται με την ετήσια συνδρομή της Εταιρείας.

Επιστημονικός Εκδότης: Γεράσιμος Θεοφανάτος.

Συντακτική Επιτροπή: Γεράσιμος Θεοφανάτος, Δήμητρα Σακελλάρη, Φοίβος Μαδιανός, Νίκος Δελένδας, Ξανθήπιη Δερέκα, Λάζαρος Τσαλίκης.

ISSN: 1105-3054

Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΠΕ: Πρόεδρος Καθηγητής Αντώνης Κωνσταντινίδης, Αντιπρόεδρος Γιάννης Βούρος, Γενικός Γραμματέας Γιώργος Μπαλτάς, Ταμίας Χάρης Καλαϊτζάκης, Μέλη Γεράσιμος Θεοφανάτος, Σάσα Γκόφα, Χρήστος Καλπίδης.

Διεύθυνση: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΝΤΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Ήλιδος 54-56, 115 27, Αθήνα, Τηλ.-Fax: 210.74.84.167, Τηλ.: 210.74.88.482
e-mail: helperio@periodontology.gr
Ιστοσελίδα: www.periodontology.gr

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Δημήτρης Ε. Κατέρης

ΥΠ. ΕΚΤΥΠΩΣΗΣ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΙΑΧΟΥΔΗ

Κ. Μελενίκου 15, 546 35 Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 2310 216779, Fax: 2310 245333 e-mail: giach-giap@the.forthnet.gr

ANALECTA PERIODONTOLOGICA

ANNUAL PUBLICATION OF THE HELLENIC SOCIETY OF PERIODONTOLOGY

Volume 19 • 2008

Analecta Periodontologica is the official publication of the Hellenic Society of Periodontology (H.S.P.) and it is published annually.

Purpose: The purpose of this publication is to contribute to the advancement of Periodontology as a science and of the oral health status in the Greek Community. It is addressed to the Oral Health Science.

Subscription: The members of the Society receive *Analecta Periodontologica* as part of their annual membership fees.

Editor-in-Chief: Gerasimos Theofanatos.

Editorial Board: Gerasimos Theofanatos, Dimitra Sakellari, Phoivos Madianos, Nikos Delendas, Xanthippi Dereka, Lazaros Tsalikis.

ISSN: 1105-3054

H.S.P. Board of Directors: **President** Professor Antonis Konstantinidis, **Vice President** Giannis Vouros, **General Secretary** Giorgos Baltas, **Treasurer** Haris Kalaitzakis, **Members** Gerasimos Theofanatos, Sasa Gofa, Christos Kalpidis.

Mailing address: HELLENIC SOCIETY OF PERIODONTOLOGY
54-56 Ilidos str. 115 27 Athens, Tel: - Fax: 210.74.84.16, Tel: 210.74.88.482
e-mail: helperio@periodontology.gr
Web page: www.periodontology.gr

COPY EDITOR: Dimitris E. Kateris

PRODUCTION - PROMOTION:

Giahoudis Publications

15 K. Melenikou St., 546 35 Thessaloniki

Tel.: 2310 216779, Fax: 2310 245333

e-mail: giah-giap@the.forthnet.gr

Περιεχόμενα

Επιφυλλίδα του Προέδρου	6
Παρελθόν, παρόν και μέλλον των οδοντικών εμφυτευμάτων <i>Γιώργος Μπαλτάς</i>	8
Υπολογιστικά καθοδηγούμενη τοποθέτηση εμφυτευμάτων <i>Ανδρέας Παράσχης και Παναγιώτης Διαμαντόπουλος</i>	11
Η εφαρμογή οστικών μοσχευμάτων και αφοριστικών μεμβρανών για αύξηση της ελλειμματικής φατνιακής ακρολοφίας <i>Ιωάννης Δ. Βούρος</i>	31
Οστική ανάπλαση ελλειμματικής φατνιακής ακρολοφίας - Ανύψωση εδάφους ιγμορείου άντρου <i>Χαράλαμπος Αποστολίδης</i>	55
Εμφυτεύματα στην αισθητική ζώνη (Χειρουργική τοποθέτηση - Προσθετική αποκατάσταση) <i>Χρήστος Δ.Ρ. Καλπίδης και Κωνσταντίνος Ξ. Μιχαλάκης</i>	75
Η συμβολή των μίνι εμφυτευμάτων (mini implants) στην ορθοδοντική θεραπεία <i>Γεράσιμος Αγγελόπουλος και Ηλίας Κατσαβριάς</i>	101
Βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπλοκές της επιεμφυτευματικής προσθετικής αποκατάστασης <i>Νικήτας Σ. Συκαράς και Κοσμάς Γ. Γεωργιάδης</i>	127
Αξιολόγηση των παραγόντων κινδύνου του υποψήφιου ασθενή για θεραπεία με εμφυτεύματα <i>Γιώργος Μπαλτάς</i>	143
Αιτιολογία και αντιμετώπιση της περιεμφυτευματικής φλεγμονής κατά την υποστηρικτική θεραπεία των εμφυτευμάτων <i>Γεράσιμος Δ. Θεοφανάτος και Ανδρέας Παράσχης</i>	173
Τα νέα της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Περιοδοντολογίας (E.F.P.)	215
Οδηγίες για τους συγγραφείς	219

Contents

President's note	6
Past, today and future of dental implants	8
<i>George Baltas</i>	
Computer guided implant placement.	11
<i>Andreas Parashis and Panagiotis Diamantopoulos</i>	
The use of bone grafts and barrier membranes for alveolar ridge augmentation	31
<i>Ioannis D. Vouros</i>	
Reconstruction of deficient alveolar ridge - Sinus floor elevation	55
<i>Charalampos Apostolidis</i>	
Implants in the esthetic zone (Surgical placement - Prosthetic reconstruction)	75
<i>Christos D.R. Kalpidis and Konstantinos X. Michalakis</i>	
The contribution of mini implants in orthodontic treatment	101
<i>Gerasimos G. Angelopoulos and Elias Katsavrias</i>	
Short- and long-term complications of implant-supported prosthetic reconstruction	127
<i>Nikitas S. Sykaras and Kosmas G. Georgiadis</i>	
Assesment of risk factors for the candidate implant patient	143
<i>George Baltas</i>	
Etiology, pathogenesis and treatment concepts of peri-implant infection in supportive peri-implant therapy	173
<i>Gerasimos D. Theofanatos and Andreas Parashis</i>	
European Federation of Periodontology (E.F.P.) News.	215
Author guidelines	219

Επιφυλλίδα του Προέδρου

Αγαπητοί Συνάδελφοι,

Ασφαλώς, η επί 19 συναπτά έτη έκδοση ενός επιστημονικού περιοδικού όπως είναι τα *Περιοδοντολογικά Ανάλεκτα* με θέματα συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου, δεν αποτελεί τον κανόνα, αλλά την εξαίρεση στον Ελληνικό οδοντιατρικό χώρο. Ενδεχομένως, ακόμη κι όσοι οραματίστηκαν και πραγματοποίησαν την έκδοση του πρώτου τεύχους το 1990, δεν ανέμεναν μια τόσο θετική εξέλιξη, αποτέλεσμα μιας γενικότερης αποδοχής. Σε κάθε περίπτωση όμως, θα πρέπει να αισθάνονται χαρά και υπερηφάνεια για όσα πέτυχαν και εμείς ευγνωμοσύνη και ευθύνη για όσα κληρονομήσαμε.

Όλα αυτά τα χρόνια τα *Περιοδοντολογικά Ανάλεκτα*, το επίσημο επιστημονικό έντυπο της Ελληνικής Περιοδοντολογικής Εταιρείας, πέρασαν από πολλά στάδια με σαφή και σταθερό πάντα στόχο την έγκυρη ενημέρωση των συναδέλφων σε περιοδοντολογικά θέματα, αλλά και την ύπαρξη ενός συγγραφικού βήματος για τις επιστημονικές απόψεις αυτών που ασχολούνται με ή ενδιαφέρονται για την Περιοδοντολογία.

Είναι αλήθεια ότι οι συνθήκες δεν ήταν πάντα ευνοϊκές και αρκετές φορές έκαναν την εμφάνισή τους απρόσμενα προβλήματα, όμως πάντοτε τα *Περιοδοντολογικά Ανάλεκτα* κατόρθωναν να βρίσκονται στα χέρια του Έλληνα Οδοντίατρου. Οι δυσχέρειες που παρουσιάστηκαν είχαν πολλές αιτίες, όπως η περιορισμένη αναγνωσιμότητα, η μειωμένη συγγραφική δραστηριότητα, κάποιες αδυναμίες σε προσωπικό ή άλλο επίπεδο και την τελευταία περίοδο, η οικονομική κρίση που δυσχεραίνει τις χορηγίες.

Σήμερα, τα πράγματα δείχνουν πιο αισιόδοξα. Η αλλαγή νοοτροπίας σε συνδυασμό με τον περιορισμό του επιστημονικού αμοραλισμού, αλλά κυρίως η είσοδος νέων συναδέλφων Περιοδοντολόγων, που με τις γνώσεις τους αλλά και τον ενθουσιασμό τους έρχονται να πλαισιώσουν και να αναλάβουν ουσιαστικές πρωτοβουλίες στις διαδικασίες λειτουργίας της Ελληνικής Περιοδοντολογικής Εταιρείας, αποτελούν τις στέρρες βάσεις, όχι μόνο για να συνεχίσουμε, αλλά να τολμήσουμε και να προχωρήσουμε περισσότερο.

Αρχικά, προκειμένου να εξισορροπηθεί ο ετεροχρονισμός στην έκδοση των *Περιοδοντολογικών Αναléκτων*, αποφασίστηκε εκτός από την έκδοση του 19ου τόμου (2008) που εκκρεμεί, να εκδοθεί κανονικά φέτος και ο 20ος εορταστικός τόμος του 2009. Δεύτερον, και πλέον σημαντικό, το παρόν Διοικητικό Συμβούλιο της Ελληνικής Περιοδοντολογικής Εταιρείας, υιοθέτησε την ολοκληρωμένη πρόταση του νέου Επιστημονικού Εκδότη κ. Χρήστου Καλπίδη και αποφάσισε την ανανέωση και αναβάθμιση των *Περιοδοντολογικών Αναλέκτων*.

Το 19ο τεύχος των *Περιοδοντολογικών Αναλέκτων* που κρατάτε στα χέρια σας είναι το τελευταίο που εκδίδεται με αυτή τη μορφή. Συγκεκριμένα, η νέα έκδοση θα είναι δίγλωσση (Ελληνικά/Αγγλικά), ενώ παράλληλα θα υπάρχει και σε ηλεκτρονική (ψηφιακή) μορφή στο διαδικτυακό περιβάλλον της ιστοσελίδας της Ελληνικής Περιοδοντολογικής Εταιρείας, με ελεύθερη πρόσβαση των χρηστών του διαδικτύου στα άρθρα του περιοδικού. Προκειμένου να διασφαλιστεί η επιστημονι-

κή εγκυρότητα του εντύπου, η διαδικασία της έκδοσης θα ακολουθεί τον "Κανονισμό Λειτουργίας" που έχει συνταχθεί σύμφωνα με τα νέα δεδομένα.

Πιστεύουμε ότι εκτός των άλλων, με αυτές τις αλλαγές θα αυξηθεί και η αναγνωσιμότητα του εντύπου, δεδομένου ότι ο χρήστης των ηλεκτρονικών μηχανών αναζήτησης θα έχει πρόσβαση στα άρθρα των *Περιοδοντολογικών Αναλέκτων*, από οποιοδήποτε μέρος του κόσμου και θα μπορεί να διαβάσει το αντίστοιχο κείμενο στην Αγγλική γλώσσα. Στόχος μας είναι τα εκσυγχρονισμένα *Περιοδοντολογικά Ανάλεκτα* να αποτελέσουν, όχι μόνο το αναβαθμισμένο επιστημονικό όργανο της Ελληνικής Περιοδοντολογικής Εταιρείας σε διεθνές επίπεδο, αλλά και ένα ουσιαστικό βήμα έκφρασης των Ελλήνων συναδέλφων, που ζουν και εργάζονται τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

Στο σημείο αυτό, θα ήθελα να απευθύνω τις θερμές μου ευχαριστίες στον απερχόμενο Επιστημονικό Εκδότη κ. Μάκη Θεοφανάτο, που κατά τη διάρκεια της θητείας του από το 2005 έως το 2009, αγωνίστηκε για να αποκτήσουν τα *Περιοδοντολογικά Ανάλεκτα* τη μορφή και το περιεχόμενο ενός σύγχρονου, καλαίσθητου επιστημονικού εντύπου.

Ολοκληρώνοντας, ευχαριστώ όλους εσάς που στηρίξατε τα *Περιοδοντολογικά Ανάλεκτα* επί δύο σχεδόν δεκαετίες και ελπίζω η νέα τους εκσυγχρονισμένη μορφή να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις σας.

Γιώργος Μπαλτάς

Πρόεδρος Ελληνικής Περιοδοντολογικής Εταιρείας

Παρελθόν, παρόν και μέλλον των οδοντικών εμφυτευμάτων

Γιώργος Μπαλτάς

Τα οδοντικά εμφυτεύματα αποτελούν πλέον μια αναγνωρισμένη και προβλέψιμη μέθοδο για την αποκατάσταση της μερικής ή της ολικής νωδότητας. Από το 1967 που ο καθηγητής Per-Ingvar Brånemark προσδιόρισε τον όρο **οστεοενσωμάτωση (osseointegration)** μέχρι σήμερα, η βιβλιογραφία κατακλύζεται με γεωμετρικά αυξανόμενους ρυθμούς από ερευνητικές και κλινικές εργασίες με θέμα τα οδοντικά εμφυτεύματα. Η μεγάλη πλειοψηφία του οδοντιατρικού κόσμου αναγνωρίζει ότι τα εμφυτεύματα αποτελούν μια πραγματική επανάσταση στην επιστήμη μας, το μέγεθος και τις συνέπειές της οποίας ίσως δεν έχουμε ακόμη αντιληφθεί και προσδιορίσει στο σύνολό τους.

Τα οστεοενσωματούμενα οδοντικά εμφυτεύματα ξεκίνησαν την κλινική τους πορεία στις αρχές της δεκαετίας του 1980 και έχουν διαγράψει από τότε μια μακρόχρονη κλινική πορεία που μπορεί να διακριθεί σε χρονικά στάδια εξέλιξης. Αρχικά διαμορφώθηκε η **“χειρουργική περίοδος”** με κεντρικό δόγμα έκφρασης το **“υπεράνω όλων η οστεοενσωμάτωση”**. Η συγκεκριμένη προσέγγιση ήταν αυτονόητη, αφενός γιατί η ανεπιτυχής οστεοενσωμάτωση αποτελεί καθοριστικό παράγοντα αποτυχίας, αφετέρου λόγω της σχετικής αμφιβολίας του κλινικού για τη νέα μέθοδο, παρά τα θετικά ερευνητικά και κλινικά δεδομένα.

Αργότερα, όταν τα ποσοστά της ανεπιτυχούς οστεοενσωμάτωσης ελαχιστοποιήθηκαν με την ουσιαστική συνδρομή της τροποποίησης των εμφυτευματικών επιφανειών, διαπιστώθηκε ότι σε αρκετές περιπτώσεις τα εμφυτεύματα εμφάνι-

ζαν επαρκή οστεοενσωμάτωση, αλλά ήταν τοποθετημένα σε σημεία που καθιστούσαν προβληματική την προσθετική αποκατάσταση. Έτσι οριοθετήθηκε η **“προσθετική περίοδος”** σύμφωνα με την οποία **“τα εμφυτεύματα τοποθετούνται σε θέσεις που καθορίζονται από το σχέδιο θεραπείας, ώστε να εξυπηρετείται η προσθετική αποκατάσταση”**. Η τοποθέτηση όμως των εμφυτευμάτων στις “ιδανικές θέσεις” που υπαγορεύει το σχέδιο θεραπείας δεν είναι πάντοτε εφικτή, συνήθως λόγω ανατομικών περιορισμών (έλλειψη επαρκούς οστού, παρουσία ανατομικών δομών όπως το κάτω φατνιακό νεύρο και το ιγμόρειο άντρο). Τα προβλήματα που σχετίζονται με την τοποθέτηση εμφυτευμάτων σε προσθετικά καθοδηγούμενες θέσεις αντιμετωπίστηκαν με την ανάπτυξη αναπλαστικών μεθόδων (καθοδηγούμενη οστική ανάπτυξη με οστικά μοσχεύματα και αφοριστικές μεμβράνες) και ειδικών χειρουργικών τεχνικών (ανύψωση εδάφους του ιγμορείου άντρου, μετατόπιση κάτω φατνιακού νεύρου, οστική διάσχιση, διαστατική οστεογένεση). Η προβλεψιμότητα των σχετικών τεχνικών έχει φτάσει σε αρκετά υψηλά επίπεδα και αρκετές από αυτές εφαρμόζονται πλέον στην καθημερινή κλινική πράξη.

Ενώ η κλινική εφαρμογή των εμφυτευμάτων φαινόταν ότι είχε λύσει ουσιαστικά βασικά προβλήματα, παρατηρήθηκε ότι η αισθητική εμφάνιση κάποιων προσθετικών επιεμφυτευματικών αποκαταστάσεων ήταν μειονεκτική. Η ανάγκη ικανοποίησης των αισθητικών απαιτήσεων καθόρισε την **“αισθητική περίοδο”**, που υπαγορεύει **“τη**

σωστή από προσθετικής πλευράς τοποθέτηση των εμφυτευμάτων και την κατασκευή επιεμφυτευματικών αποκαταστάσεων που μοιάζουν με φυσικά δόντια και βρίσκονται σε αρμονία με τους περιβάλλοντες μαλακούς ιστούς”.

Παράλληλα, κατά τη διάρκεια αυτής της διαχρονικής πορείας έπρεπε να αντιμετωπιστούν και άλλα σημαντικά προβλήματα, όπως ο μεγάλος χρόνος αναμονής από την τοποθέτηση των εμφυτευμάτων μέχρι την προσθετική τους αποκατάσταση. Έτσι, οι εταιρείες εμφυτευμάτων έστρεψαν την έρευνά τους και πέτυχαν να κατασκευάσουν εμφυτεύματα με επιφάνειες που μειώνουν δραστικά το χρόνο οστεοενσωμάτωσης. Είναι χαρακτηριστικό ότι, τα μεγαλύτερα ερευνητικά κενδύλια διατίθενται σήμερα για την εξέλιξη και τη βελτίωση των εμφυτευματικών επιφανειών.

Από την άλλη πλευρά, η κλινική πράξη προχώρησε σε νέες θεραπευτικές προσεγγίσεις, διαφοροποιημένες από το αρχικό και εδραιωμένο πρωτόκολλο της θεραπείας με εμφυτεύματα. Η **άμεση φόρτιση (immediate loading)** των εμφυτευμάτων με ακίνητες προσθετικές αποκαταστάσεις την ίδια ημέρα ή ελάχιστες ημέρες μετά τη χειρουργική τοποθέτηση αποτελεί σήμερα μια, υπό προϋποθέσεις, επιθυμητή εναλλακτική λύση. Η εξέλιξη αυτή υποστηρίζεται κλινικά από ειδικές ηλεκτρονικές συσκευές που μετρούν αντικειμενικά τη σταθερότητα των εμφυτευμάτων (αρχική, ή κατά τη διάρκεια των διαφόρων φάσεων της θεραπείας).

Μια άλλη θεραπευτική προσέγγιση που κερδίζει διαρκώς έδαφος είναι η τοποθέτηση του εμφυτεύματος που πραγματοποιείται αμέσως μετά την εξαγωγή του δοντιού (**άμεση εμφύτευση, immediate implantation**). Όπως όλες οι θεραπευτικές τεχνικές, έτσι και η άμεση εμφύτευση παρουσιάζει σαφείς περιορισμούς που αφορούν τόσο τους σκληρούς όσο και τους μαλακούς περιεμφυτευματικούς ιστούς. Μάλιστα, είναι αλήθεια ότι κάποιες αποτυχίες που παρατηρήθηκαν σε περιπτώσεις άμεσης εμφύτευσης, ανέδειξαν τη σημασία και το ρόλο των μαλακών ιστών σε μια λειτουργικά και αισθητικά άρτια επιεμφυτευμα-

τική αποκατάσταση. Σήμερα, είναι αποδεκτό ότι ενώ η επιτυχής οστεοενσωμάτωση εξασφαλίζει τη σταθερότητα του εμφυτεύματος, η υγεία των μαλακών ιστών διασφαλίζει τη μακρόχρονη κλινική επιτυχία.

Όλα όσα πολύ συνοπτικά παρατέθηκαν σε συνδυασμό με την υψηλή προβλεψιμότητα (ποσοστά επιτυχίας που φθάνουν το 95%), δικαιολογούν την ευρύτατη αποδοχή και χρήση των εμφυτευμάτων στην κλινική πράξη. Χωρίς αμφιβολία, τα εμφυτεύματα αποτελούν ένα πολύτιμο “εργαλείο” στη διάθεση του οδοντίατρου. Όμως, όπως συμβαίνει με όλα τα εργαλεία, η αποτελεσματικότητά τους εξαρτάται άμεσα από το “χρήστη”. Είναι απολύτως απαραίτητο ο θεράπων οδοντίατρος να γνωρίζει πού, πότε και πώς γίνεται η τοποθέτηση των οδοντικών εμφυτευμάτων. Η ταχύτερη εξάπλωση της εφαρμογής των εμφυτευμάτων βρήκε απροετοίμαστη την οδοντιατρική κοινότητα και οδήγησε αρχικά σε μια συγκεχυμένη κατάσταση που είχε σε κάποιες μεμονωμένες περιπτώσεις δυσάρεστες συνέπειες για την στοματική αλλά και την γενικότερη υγεία των ασθενών. Βέβαια, η κατάσταση φαίνεται ότι βελτιώνεται αισθητά, καθώς η εκπαίδευση στη χρήση των εμφυτευμάτων περνά σταδιακά στα χέρια των καθ’ ύλη αρμοδίων όπως είναι οι Οδοντιατρικές Σχολές των Πανεπιστημίων με την συνεπικουρία αξιόπιστων επιστημονικών φορέων.

Έχει περάσει σχεδόν μία δεκαετία από το 2000 που εκδόθηκε ο 11ος τόμος των *Περιοδοντολογικών Αναλέκτων* με αποκλειστική θεματολογία τα οδοντικά εμφυτεύματα. Επειδή από το 2000 μέχρι σήμερα έχουν προστεθεί πολλά νέα δεδομένα σε ερευνητικό αλλά και σε κλινικό επίπεδο, ο 19ος τόμος του 2008 επικεντρώνεται και πάλι στα οδοντικά εμφυτεύματα με σκοπό να παρουσιάσει τα νεότερα στοιχεία στο χώρο των εμφυτευμάτων. Πιστεύουμε ότι ο αναγνώστης θα βρει εξαιρετικά ενδιαφέροντα θέματα στη φετινή έκδοση που θα τον βοηθήσουν στην καθημερινή κλινική πράξη.

Ολοκληρώνοντας, διατηρώ την πεποίθηση ότι ο ευαίσθητος χώρος των οδοντικών εμφυτευμάτων μόνο όφελι έχει να αποκομίσει από την

όσο το δυνατόν μεγαλύτερη εμπλοκή των περιοδοντολόγων τόσο στην χειρουργική διαδικασία όσο και στην φροντίδα για την μακρόχρονη διατήρηση των εμφυτευμάτων. Σε κάθε περίπτωση, οι κατά τεκμήριο αρμόδιοι για την διατήρηση των

δοντιών και την υγεία των περιοδοντικών ιστών, έχουν τη γνώση και την εμπειρία ώστε να διαχειριστούν τόσο τα εμφυτεύματα όσο και τους περιεμφυτευματικούς ιστούς.